

## ***Türkiye’de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bazı Görüşler\****

Erhan AFYONCU\*\*

OSMANLI İMPARATORLUĞU, hem yeni fethettiği ülkeler hem de kendi arazisiyle ilgili toprağın mülkiyet ve tasarruf biçimi ile vergi miktarını tayin ve tespit etmek gayesiyle belirli zamanlarda istatistiki bilgiler edinmiştir ki, buna “*tahrir*” denilirdi. Osmanlı bürokrasisinin en kıymetli kayıtları olan ve yerine göre beş ile kırk yıllık aralıklarla yapılan vergi nüfusu sayımlarına ait defterler *mufassal*, *icmal*, *evkaf* ve *piyade* olarak isimlendirilirlerdi.

Türkiye’de Ömer Lütfü Barkan’ın öncü çalışmalarıyla<sup>1</sup> önemi fark edilen tahrir defterleri, daha sonra birçok araştırmada kullanıldı. Halil İnalçık’ın çalışmaları defterlerin sistemini kavramaya yardımcı oldu ve özellikle Balkan ülkelerinin tarihi için bu defterlerin ne kadar önemli olduğunu ortaya koydu.<sup>2</sup> Nejat Göyünç’ün<sup>3</sup> ve ardından İsmet Miroğlu’nun<sup>4</sup> tahrir defterlerine dayanarak yaptıkları şehir tarihi araştırmaları bu sahada yapılacak araştırmaların önünü açtı. Daha sonra bu sahada Özer Ergenç<sup>5</sup>, Bahaeddin Yediıldız<sup>6</sup>, Heath Lowry<sup>7</sup>, Mehmet Ali Ünal<sup>8</sup> ve

\* Bu makale XIII. Türk Tarih Kongresi’ne (4-8 Ekim 1999) sunulmuş olan tebliğin tadil ve ikmal edilmiş şeklidir.

\*\* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü.

1 Ö. Lütfü Barkan, “Türk İktisat ve Mâliye Tarihi İçin Kaynaklar: Türkiyede İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterler I”, *İFM*, II/1-2 (İstanbul 1940-1941), s. 20-59, 214-247. Barkan’ın bu alandaki diğer çalışmaları ile ilgili bk. Halil Sahillioğlu, “Ömer Lütfü Barkan”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 41/4, Ord. Prof. Ömer Lütfü Barkan’a Armağan (İstanbul 1985), s.14-35.

2 *Hicri 835 Tarihli Süret-i Sancak-ı Arvaid*, Ankara 1954.

3 *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, İstanbul 1969.

4 *XVI. Yüzyılda Bayburd Sancağı*, İstanbul 1975.

5 *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara 1995; *XVI.Yüzyılın Sonlarında Bursa*, Ankara Üniversitesi DTCE, Doçentlik Tezi, Ankara 1979.

6 *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985.

Feridun Emecen'in<sup>9</sup> yaptığı araştırmalar belirli bir metodolojinin oluşmasını sağladı.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren ise tahrir defterleri kullanılarak yapılan araştırmalarda bir patlama yaşandı. Bu yıllarda Osmanlı tarihi ile ilgili tez yapılan üniversitelerde hemen hemen herkes tahrirle uğraştı. Tahrir defterleri kullanılarak şehir ve bölge tarihi üzerine birçok yüksek lisans ve doktora tezi yapıldı. Bu çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve ekonomik tarihi için önemli bir veri tabanı sağladı. Osmanlı İmparatorluğu'nda şehircilik, tarım, vergi sistemi, nüfus, gümrükler gibi konularda başka kaynaklarda bulunmayan bilgilere ulaşıldı.

Bütün bu olumlu yönlerin yanı sıra yapılan çalışmalarda bazı aksaklıklara rastlanılmaktadır. Tahrir defterlerindeki bilgiler sistematik olmayan bir şekilde tam işlenmeden ham bilgi yığını olarak ve birbirini tekrarlayarak verilmiştir. Yapılan çalışmalar birleştirildiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bütününün ortaya çıkması gerekirdi. Ancak belirli bir sistem ve metot<sup>10</sup> olmadığından müşterek noktalarda bu araştırmaları biraraya getirerek kullanmak oldukça zordur. Tezlerdeki eksikliklerin önemli bir kısmı araştırmacıların, inceleme metotlarındaki eksikliklerden, disiplinsiz ve dikkatsiz çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de tahrir defterlerine dayalı yapılmış çalışmalarda tespit ettiğimiz eksiklikler şunlardır;

1- Bu tür çalışmalarda genellikle *XV-XVI. Yüzyıllarda ..... Kazası, XVI. Yüzyılda ..... Sancağı* şeklinde isimler kullanılmıştır. Ancak bu isimler araştırmaların muhtevası ile uyuşmamaktadır. Kullanılan tahrir defterleri 1450'li yıllardan başlamakta ve büyük bir kısmı 1570'li yıllarda bitmektedir. Birçok bölgenin tahrir defterleri ise bu kadar geniş bir dönemi de kapsamamaktadır. Bazı çalışmalar XVI. yüzyılın ortalarına ait iki-üç deftere, bazıları da tek bir deftere dayanmaktadır. Genellikle tahrir defterlerinin dışındaki arşiv malzemesi kullanılmadığı için bu eserlerin bir şehrin değil

7 *Trabzon Şehri'nin İslâmlaşma ve Türkleşmesi 1461-1583*, İstanbul 1981.

8 *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara 1989.

9 *XVI. Yüzyılda Manisa Kazası*, Ankara 1989.

10 Tahrir defterlerinin nasıl kullanılacağına dair daha önce yapılmış teklif ve eleştiriler için bk. Feridun Emecen, "Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri", *Tarih ve Sosyoloji Semineri*, (İstanbul 1991), s. 143-156; Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler" *Vakıflar Dergisi*", XXII (Ankara 1991), s. 429-438; Kemal Çiçek, "Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanımında Görülen Bazı Problemler ve Metod Arayışları", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 97 (İstanbul 1995), s. 93-111.

iki asırlık dönemini bir asrını dahi tam manasıyla incelediği söylenemez. Bu şekilde isim verilmesi yanıltıcı olmaktadır. Bazı araştırmalarda ise *Osmanlı Taşra Teşkilâtı'nda Tokat (1455-1574)*<sup>11</sup>, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*<sup>12</sup> şeklinde isimler kullanılmıştır. Bu tür isimler, araştırmaların muhteviyatına daha uygundur.

2- Genellikle sadece tahrir defterleri kullanılmakta, şerhiye sicili varsa, araştırma bunlarla takviye edilmektedir. Birçok bölgenin XV. ve XVI. yüzyıllara ait sicilleri bulunmadığı için bu kaynağın desteği çok az araştırmada kullanılabilmiştir.

Tahrir defterlerinin bir şehrin veya bölgenin siyasi, sosyal ve ekonomik tarihini yazmada kullanılacak en önemli kaynaklar olmalarına rağmen, bu konularda yetersiz kaldıkları da malumdur. Tahrir defterlerinde bulunmayan bilgilerin başka arşiv malzemeleri ile tamamlanması gerekmektedir. Ruûs, mühimme, ahkâm, timâr ruznâmçe, maliye ruznâmçe, mevâcib defterleri ile çeşitli tasniflerde (Ali Emirî, İbnülemin, Merkez evraki) dağınık halde bulunan evrakın kullanılması gerekirken, birçok araştırmada bu malzemeye itibar edilmediği görülmüştür. Halbuki tahrir defterlerinin dışında bu bahsettiğimiz diğer arşiv malzemesinin kullanıldığı araştırmalara<sup>13</sup> bakıldığında, bunlarda tahrir defterlerinde olmayan birçok bilginin kullanılarak eksikliklerin itmam edildiği görülür. Tahrir defterlerinin dışındaki arşiv malzemesinden sancağın idareci kadrosu, o bölgede yapılan tahrirler ve yapılış aşamaları (tarihsiz tahrir defterinin tarihlendirilmesi, tahriri gerçekleştirenler, tahririn yapılması ile ilgili emirler), eşkiyalık hareketleri, yolsuzluklar, halkla idareciler arasındaki anlaşmazlıklar, madenler, vergiler, nüfus hareketleri, idarî yapıya ait değişiklikler gibi konular öğrenilebilmektedir.

3- Araştırmacıların genellikle sadece kendi bölgelerine ait tahrir defterleri ile iktifâ ettiklerini, mücâvir sahalara ait defterleri incelemediklerini görüyoruz. Bu durum da, bir kazaya ait olup, ancak bazı sebeplerle diğer bir kaza veya kazalara yazılmış olan nüfus, timar, vakıf gibi çeşitli hususlarla ilgili bilgilerin kullanılmamasına yol açmaktadır. Araştırılan bölgenin en azından komşu sahalarına ait tahrir defterlerinin mutlaka görülmesi gerekmektedir. Mesela, Kayseri'yi araştırıyorsanız Sivas eyaletinin def-

11 Ahmet Şimşirgil, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında Tokat (1455-1574)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1990.

12 M. Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İzmir 1998.

13 Bu şekilde yapılmış için bk. Feridun Emecen, *XVI. Yüzyılda Manisa Kazası*, Ankara 1989; Şenol Çelik, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında İçel Sancağı (1500-1574)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1994; M. Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağı'nda Sosyal ve İktisadî Hayat*, Ankara 2002.

terlerine de bakılması gerekir. Kayseri’de bulunan, ancak vergi açısından Sivas’a bağlı aşiretler Sivas sancağı defterlerindedir. Bu durum birçok bölge için geçerlidir. Bölgesel göçler, perakende reâyâ, aşiretler ve bunların yaylak-kışlak hareketleri bu şekilde tespit edilebilir. Ege bölgesinde herhangi bir yeri inceleyen bir kişi Saruhan Yörük defterine<sup>14</sup> bakmazsa, o defterde yazılı olan, ancak kendi bölgesinde bulunan aşiretleri tespit edemez. Antep (Ayıntab) ile ilgili yapılmış araştırmalara baktığımızda Türkmen aşiretlerinin çoğuna rastlanmaz. Halbuki Antep’in tarihî kayıtlarda bu yönüne dikkat çekilmemiştir. Aşiretler Dulkadir Türkmenleri’ne<sup>15</sup> ait defterlerde kayıtlı olduğundan ve bu defterler incelenmediğinden bu bölgedeki aşiretler ilgili çalışmalarda yer almamaktadır.

Aşiretlerle ilgili araştırma yapan kişilerin ise yalnız mücâvir sahaları değil, çok geniş bir sahaya ait tahrir defterlerini taramaları gerekmektedir. Billhassa XVI. yüzyılın sonlarında aşiretlerin çoğu klasik yerlerinden ayrılp birçok bölgeye dağılmışlardır. Doğu Anadolu’da bulunan bir aşiretin bazı cemaatleri Rumeli’ye dahi gidebilmiştir. Atçekenlerle ilgili bir araştırma yapılıyorsa, sadece bu aşiretin defterlerinin kullanılması iyi bir araştırmanın ortaya çıkması için yeterli olmamaktadır. Ankara, Niğde, Aksaray, Akşehir, Bozok, Sivas, Kayseri, Konya gibi yerlerin tahrir defterleri taranmazsa, bu aşiretin önemli bir kısmı tespit edilemez.<sup>16</sup>

4- Bazı araştırmacılar arşiv malzemesini veya araştırmayı yeterince incelemedikleri ve eserlerinde manasına uygun kullanmadıkları halde bibliyografyalarına koymaktadırlar. Mesela, bir araştırmacının tezinin bibliyografyasına bakıldığında, birçok mühimme defterinin yer aldığı görülür. Ancak tez incelendiğinde bu defterlerin çoğunun araştırmada kullanılmadığı anlaşılmaktadır.<sup>17</sup>

5- Birçok araştırmacı tahrir defterlerinin gerçek nüfusu değil, vergi nüfusunu verdiği farkındayken bazı araştırmacılar ise bu defterlerin her şeyi muhtevî olduğunu zannetmektedirler. Şehirde bulunan askerî gruplar ile bazı bölgelerdeki vakıf reâyâsının tahrir defterlerinde yer almadığına dikkat edilmemiştir. Yine bazı vergilerin defterlere yazılmadıklarını göz

14 Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kâdime Arşivi (=TKA), *Tahrir Defterleri (TD)*, nr. 125. Bu defterde Ege bölgesinin değişik yerlerinde (Manisa, Menemen vs.) bulunan birçok cemaate tesadüf edilmektedir.

15 TKA, *TD*, nr. 116.

16 Bu bölgelere ait şu defterlerde Atçeken cemaatlerine rastlanılmaktadır. Bk. TKA, *TD*, nr. 76; nr. 131; nr. 136; nr. 146.

17 Tezin bibliyografyasında 70 adet mühimme defterinin kullanıldığı kaydedilmiştir. Ancak tez incelendiğinde bu defterlerden sadece 14 tanesinin kullanıldığı görülür. Bk. Mustafa Oflaz, *16. Yüzyılda Niğde Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1990.

önünde bulundurmak gerekir. Mesela, cizye vergisinin bazı bölgelere ait tahrir defterlerinde bulunmaması o verginin tahsil edilmediği manasına gelmez. Mehmet Öz, Canik sancağı ile ilgili çalışmasında niyâbet vergisinin alındığı halde, tahrir defterlerine yazılmadığını tespit etmiştir.<sup>18</sup>

6- Tahrir defterlerindeki, o dönemde kullanılan terimler yanlış okunduğu veya anlaşılmadığı için büyük hatalar yapılmaktadır. Bu konuda verilecek bâriz birkaç örnek durumu açıkça ortaya koyacaktır. Pamuk üretiminden alınan mahsulün ölçülmesinde genellikle “Men” kullanılmaktadır. Bazı araştırmalarda bu ölçü “Müd” olarak okunduğu için, o bölgelerdeki pamuk üretimi yaklaşık elli misli fazla hesaplanmıştır. Biraz dikkat edilse o miktarda pamuğun, bugünkü teknolojiyle dahi üretilmediğini anlaşılacaktır. Yine, Manisa ile ilgili bir incelemede bu kazada aslında fazla önemli olmadığı halde tam tersine kökboyanın ehemmiyetine işaret edilir.<sup>19</sup> Bunun sebebi tahrir defterindeki ev yakınlarında bulunan bahçelerden alınan “Kesük” isimli verginin “Kök” olarak okunmasıdır. Bu vergiye ait rakamlar boya öşrüne dahil edilerek yüksek rakamlara ulaşılmıştır.<sup>20</sup>

Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan 163 numaralı defterde köy veya mezralarda vakıf ya da mülk hissesi varsa bu gelirler gösterilmemiştir. O yerin sadece timar hissesi kaydedilmiştir. Bu durum defterde “Mahsûl hâric-i cânib-i malikâne” başlığı ile verilmiştir. Ancak buradaki *hariç* kelimesi kısaltılmış olarak “Hı” harfi ile gösterilmiştir. Bir tezde bu kısaltmalar hep “Der” şeklinde okunduğu için köy ve mezralardan alınan bütün vergiler burada kayıtlı imiş gibi hareket edilmiştir.<sup>21</sup>

Terimlerin yanlış okunması kadar, doğru anlaşılabilmesi de yanlış tefsirlere yol açmaktadır. Terimlerin bölgesel manalarına dikkat edilmelidir. Bir bölgedeki terim başka bir bölgede aynı manayı taşımayabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulmadığında büyük hatalar yapılmaktadır. Böyle yanlışlıklar yapmamak için kanunnamelerin son derece itinalı bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu şekilde yapılmış önemli bir hataya şunu örnek verebiliriz: *Caba* terimi Karaman Eyâleti’nde mücerred (bekâr) olan balığ kimseler için kullanılmaktadır. Eyâlet-i Rum’da ise evli olup top-

18 XV-XVI. Yüzyılda Canik Sancağı, Ankara 1999, s. 83.

19 Yuzo Nagata, “16. Yüzyılda Manisa Köyleri; 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defteri’ni İnceleme denemesi”, *Tarih Dergisi*, sayı 32 (İstanbul 1979), s. 752.

20 F. Emecen, *Aynı eser*, s. 228, 258.

21 Songül Akkoyun, *1530 (H 937) Tarihli Tahrir Defterine Göre Darende Kazâsı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1992. Bu meselenin tenkidi için bk. Ersin Gülsoy, “XVI. Asırda Darende Şehri”, *Akademik Araştırmalar*, sayı 1 (Erzurum 1996), s. 61.

rak tasarruf etmeyen reâyâ “caba” şeklinde kaydedilmiştir.<sup>22</sup> İç Anadolu ile ilgili yapılmış bir araştırmada “caba” terimi mücerred olarak yorumlandığı için bölgedeki bekâr nüfusu olması gerekenin çok üstünde çıkmıştır.<sup>23</sup>

7- Bir araştırmacının her şeyi anlaması ve izah etmesi beklenilemez. Ancak çözemediği bir meseleyi, çalışmasında problem olarak ortaya koyması gerekir. Halbuki araştırmacıların bir kısmı defterlerde anlayamadıkları terimlerden eserlerinde bahsetmemektedirler. Mesela, bir-iki araştırmacının dışında<sup>24</sup> Karaman Eyâleti’ne bağlı sancak ve kazalarla ilgili çalışanlar, bu bölgenin III. Murad devrine ait tahrir defterlerinde geçen ve şahıs isimlerinin altında yazılmış olan “Sad” harfinin ne manaya geldiğini izah etmedikleri gibi, bu durumu problem olarak da zikretmemişlerdir. Halbuki Karaman Kanunnâmesi’nde bu durum izah edilmektedir. “Sad” harfi “Sagir” kelimesinin kısaltması olup, yaşı küçük olan sipahizâdeleri tarif etmek için kullanılmıştır. Bu durumun dikkate alınmaması bölgenin nüfusunun yanlış yorumlanmasına sebep olmuştur.

8- Tahrir defterlerinde köy ve mahallelere ait nüfus hesaplanırken bazı araştırmacılar kâtibin verdiği toplamı kullanmışlardır. Bu toplamlar incelendiğinde kâtiplerin zaman zaman toplama hataları yaptıkları görülecektir. Aynı durum vergi hâsılları için de geçerlidir. Nüfusun tek tek sayılıp hesaplanmasıyla daha sağlıklı sonuçlara ulaşabiliriz. Vergi hâsıllarının da toplam yanlışlarına itibar edilmeden yeniden hesaplanması, bölgenin üretim kapasitesinin daha doğru şekilde ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

9- Tahrir defterlerinde saptanan yerleşim birimleri (özellikle köyler) zaman içerisinde yer ve isim değiştirdikleri veya ortadan kalktıkları için, bunların birçoğunun bugünkü yerleri ortaya çıkarılamamıştır. Lokalizasyon, araştırmalarda yüzde 25-40 oranındadır. Bunun sebebi araştırmacıların saha araştırmasını yeterince yapmamaları ve bölge haritalarını tam manasıyla kullanmamalarıdır. Tahrir defterlerini kullanarak “Karaman” üzerine bir araştırma yapan Osman Gümüşçü, saha araştırmaları ve haritaları kullanması sayesinde XVI. yüzyılda adı geçen köylerin yüzde 85’inin bugünkü yerlerini saptayabilmiştir.<sup>25</sup> Bu araştırma, bu konuda örnek alınacak bir çalışmadır.

22 Mehmet Öz, “Osmanlı’da Devlet ve Köylü İlişkileri Hakkında Bir Kitap”, *Türkiye Gün-lüğü*, sayı 16 (Ankara 1991), s. 153.

23 Huricihan İslamoğlu İnan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Köylü*, İstanbul 1991, s. 64, 209. Bu meselenin tenkidi için bk. Mehmet Öz, Aynı makale, s. 153.

24 Bu meseleye dikkat çeken bir araştırma için bk. Osman Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya Açısından Bir Araştırma: XVI. Yüzyılda Larende (Karaman) Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001.

25 Osman Gümüşçü, *aynı eser*.

Tokat ile ilgili yaptığımız saha araştırmasında tahrir defterlerinde adı geçen ancak bugün mevcut olmadığı için araştırmalarda yeri tespit edilemeyen köy ve mahallelerin bir kısmını rahatlıkla tespit edebildik. Mesela, tahrir defterlerinde mevcut olup<sup>26</sup> bugün bulunmayan Ziveri köyü, günümüzde Emirseyit Beldesi yakınlarında ören yeridir. Yine aynı şekilde tahrirlerde mevcut olup<sup>27</sup> bugün bulunmayan Karacalar ve Ögerçi köyleri ise Endiz köyü yakınlarında mevki isimleridir. Köy halkı bu isimleri, ilgili ara-ziler için hâlâ kullanmaktadır.

Tahrir defterlerinde yer alan, fakat bugün o ismi taşımayan mahallelerin bir kısmının da yerleri biraz araştırmayla bulunabilirler. Tahrir defterlerinde mahalle olarak görünen yerler, bugün sokak olarak zikredilebilmektedir. Bir şehri incelerken bugünkü mahalle isimlerinin yanı sıra sokak isimlerine de dikkat edilmesi gerekir. Bir kısım isimler ise resmîyette olmasa dahi halk arasında kullanılabilir. Kayıp mahalleleri tespit etmenin bir diğer yolu da, o yerlerde ki cami, mescit, hamam, medrese gibi binaların veya yıkıntılarının bulunduğu yerlerden hareket etmektir. Mesela, Tokat’ın bütün tahrir defterlerinde yer alan, ancak günümüzde mevcut olmayan Sufiler Mahallesi’ni<sup>28</sup>, Tokat’ta yaptığımız saha araştırmasında tespit edebildik. Mahalle, ismini aynı yerde bulunan mescitten almaktaydı. Fakat bu mescit bugün yoktur. Tokat’ın Erenler isimli bölgesinde bu mescidin yerini bulduk. Mescit yıkıldıktan sonra yerine yeni bir bina yapılmış, arazisi boş bırakılmıştı. Mahalle halkı ile konuştuğumuzda bu arazide Sofular Mescidi’nin bulunduğunu belirttiler.

Kayıp mahalle ve köyleri tespit etmenin bir diğer yolu da şahıs isimlerinden hareket etmektir. Mahallenin ismi değişmesine rağmen aynı şahıslar veya çocukları o yerde yaşamaya devam edebilmişlerdir. İsimler karşılaştırıldığında mahallenin yeni ismi bulunabilmektedir. Mesela, 1455 Tokat tahririnde “Mescid-i Dervişân” isimli bir mahalle vardır. 1485 tahririnde ise görülmemektedir. Akkoyunluların 1472 yılındaki Tokat baskınında birçok yer gibi bu mahalle de harap olmuştu. 1455 tahriri incelendiğinde “Dervişân Mahallesi”nde o yere ismini veren 24 dervişin bulunduğu görülmektedir.<sup>29</sup> Bunlardan birisinin ismi ise “Seydi Necmeddin”dir. 1485 tahririnde ise 1455 tahririnde bulunmayan “Seyyid Necmeddin Mahallesi”ni görüyoruz. Bu mahallede “Ali veled-i Seyyid Necmeddin” isimli bir şahıs bulunmaktadır. Ayrıca 1455’te “Dervişân Mahallesi”nde bulunan beş der-

26 Ahmet Şimşirgil, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında Tokat (1455-1574)*, s. 220.

27 Ahmet Şimşirgil, *aynı tez.*, s. 215-216.

28 Ahmet Şimşirgil, *aynı tez.*, s. 68.

29 Başbakanlık Osman Arşivi (=BOA), *TD*, nr. 2, s. 16.

vişin ismi de bu mahallede kayıtlıdır.<sup>30</sup> Bu kayıtlardan 1472'deki baskından sonra harap olan "Dervişân Mahallesi"nin yeniden kurulurken, muhtemelen bu sıradaki katkılarında dolayı, o dönemin önemli simalarından birisi olan ve soyu Tokat'ta günümüze kadar gelen "Seyyid Necmeddin"ın ismini aldığını anlıyoruz.

10- Tahrir defterleriyle ilgili araştırmanın en zor yanı yer isimlerinin okunmasıdır. Bir araştırmacının her ismi okuması beklenilmez, ancak dikkatsizlik sonucu yapılan bazı okuma hataları o yerleşim biriminin şehrin tarihi, mesleki ve coğrafi konumuyla ilgili yapısının ortaya çıkmasındaki tesirleri hakkında eksik bilgilenmemize sebep olacaktır. Vereceğimiz örnekler bu konunun önemini daha iyi gösterecektir. Mesela 1240 Babaî isyanı, Anadolu'nun siyasi ve dini tarihi açısından son derece önemlidir. 1240'taki isyan bastırıldıktan sonra, Babaîlerin bir kısmı Marmara bölgesine dağılmışlardır. Göynük, Babaîlerin yerleştiği önemli merkezlerden birisidir. 1487 tarihli Hüdavendigâr tahririnde burada Babaîlerin izlerine rastlıyoruz. Bu tarihte Göynük'te "Babaî" ismini taşıyan mahalleler bulunmaktadır. Ancak bu mahallelerin isimleri "Babaî" değil de "Babay" şeklinde okunduğu için şehrin bu yönü tespit edilememiştir.<sup>31</sup> Beldiceanu, "Babaîlerin Sığındığı Bir Şehir, Göynük" isimli makalesinde, mahallelerdeki şahıs isimlerinden de hareket ederek bu ismin "Babaî" şeklinde okunması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur.<sup>32</sup>

Bu konuya değişik bir örneği Tokat'tan verebiliriz. 1455 tarihli Tokat tahririnde<sup>33</sup> bulunan "Muytafân-Mutafân" isimli mahalle "Muy-i Tahan" olarak okunmuştur.<sup>34</sup> Bu ismin bu şekilde okunmasının bir manası olmadığı gibi, mahalleye ismini veren esnaf örgütünün varlığı da anlaşılamamıştır.

İsimlerini yaşadıkları bölgeden alan aşiretlerin adları yanlış okunduğunda, onların buldukları saha da tespit edilememektedir. Mesela, Kayseri'de Sümengen dağlarında bulunduğu için, bu ismi taşıyan cemaat<sup>35</sup> hiçbir mana taşımayan "Sima-nigâh" şeklinde okunduğunda aşiretin adının yanlış okunmasının yanı sıra yeri de tespit edilememiş olmaktadır.

30 BOA, TD, nr. 19, s.13.

31 Ö. Lütfü Barkan - Enver Meriçli, *Hüdavendigâr Livâsı Tahrir Defterleri*, Ankara 1988, s. 507; Sema Toprakeşenler, *XVI. Yüzyılda Göynük ve Yenice-i Taraklı Kazaları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 1994, s. 33-34.

32 İrene Beldiceanu-Steinherr, "Babaî Cema'atlerinin Sığınma Şehri Göynük", çev. Bayram Ürekli, *Ata Dergisi*, Prof. Dr. Nejat Göyünç Özel Sayısı, sayı: 7 (Konya 1997), s. 289-302.

33 BOA, TD, nr. 2, s. 6.

34 M. Tayyib Gökbilgin, "Tokat", *İslâm Ansiklopedisi*, XII/1, 405.

35 BOA, *Maliyeden Müdevver Defterler (=MAD)*, nr. 20, vr. 85a-b.



11- Bir bölgenin birden fazla tahriri varsa, o yerdeki mahalle, köy, aşiret isimleri defterlerin birbirleriyle karşılaştırılması sûretiyle daha doğru şekilde okunabilir. Halbuki bazı araştırmacılar defterleri birbirleriyle mukayese etmekte dikkatli davranmamışlardır. Mesela, Eskişehir ile ilgili yapılmış bir araştırmada “Kubbeli Mescid Mahallesi”nin ismi Kanunî dönemine ait tahrirde “Salı Mescid” okunurken, II. Selim devrine ait tahrirde ise “Kayalca Mescidi” diye okunmuştur.<sup>36</sup> Yine aynı çalışmada “Şahinlü” Cemaati’nin ismi bir tahrirde göre “Şamlu”, diğerine göre ise “Şeyhlü” olarak okunmuştur.<sup>37</sup>

Tahrir defterlerindeki bilgilerin mukayesesi isim değiştiren aşiretlerin bu durumlarının tespitini de sağlayabilmektedir. Aşiretin ismi değişse dahi yerleşim birimi genellikle aynı kalmaktadır. Buna dikkat edilirse aşiretlerin isim değiştirmeleri bulunabilir. Bu duruma fazla önem verilmezse, aynı aşiretler farklıymış gibi ayrı ayrı gösterilebilmektedir.<sup>38</sup>

12- Tahrir defterlerindeki veriler, bazı araştırmalarda iyi kullanılmamıştır. Mesela, bu defterlerdeki şehirlerarası iç göç ve kırdan şehre olan göçlerle ilgili bilgiler dikkate alınmadığı için birçok araştırmada zikredilmemiştir. Şahıs isimlerinin altlarında yazılı olan memleketlerinden hareket edilerek o bölgenin göç haritası çıkarılabilir. Yine tahrir defterlerindeki şahıs adlarının incelenmemesi de büyük eksikliklerdir. Şahıs isimlerinin yıllara göre mukayeseli incelenmesi bölgenin sosyal ve dinî yapısını ortaya çıkarabilmektedir.<sup>39</sup> Ayrıca şahıs isimlerinin altlarında yer alan akrabalık terimlerinden hareket edilerek bu konularda da bilgilere ulaşılabilir.

13- Tahrir defterlerinde kullanılan para birimleri bölgelerin özelliğine göre farklılık arz etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu dahilinde birçok yerde Osmanlı akçesi kullanılmıştır. Ancak bazı yerlerde Halebî akçenin de kullanıldığı görülmektedir. Bu paraların değerleri birbirinden farklıdır. Bir Osmanî akçe iki buçuk Halebî akçe değerindedir. Buna dikkat edilmediğinde araştırma yapılan yerin gelirleri yanlış hesaplanmaktadır. Divriği ile ilgili bir araştırmada bu duruma dikkat edilmemiş, bölgenin gelirleri Ha-

36 Halime Doğru, *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, Ankara 1992, s. 47-50.

37 H. Doğru, *aynı eser*, s.105.

38 Bu konuda örnek olarak Kayseri bölgesinde isim değiştiren aşiretlerin tespiti için bk. Erhan Afyoncu, “Kayseri Sancağı’nda Yörükler (1483-1584)”, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri, 16-17 Nisan 1998*, Kayseri 1998, s. 1-17.

39 Birçok bölgenin (Adana, Sivas, Çorum vs.) şahıs isimleri üzerine Bahaeddin Yediylidiz ve Özkan İzgi tarafından ilk çalışma yapılmış, daha sonra Yılmaz Kurt’un araştırmaları şahıs isimlerinin önemini iyice ortaya çıkarmıştır. Bu makaleler, o bölgelerin sosyal ve dinî yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Şimdi bu çalışmaların daha da geliştirilmesi lazımdır. Birden fazla defter esas alınarak tarihî süreç içerisinde şahıs isimlerindeki değişimin ortaya çıkarılması gerekir.

lebî akçe yerine Osmanî akçe olarak ele alınmıştır.<sup>40</sup> Bu araştırmada kullanılan defter<sup>41</sup> incelendiğinde Halebî akçeye göre tanzim edildiği açıkça görülmektedir.<sup>42</sup>

14- Defterler incelenirken kayıtlar son derece dikkatli incelenmelidir. Bu yapılmazsa defterdeki bazı bilgiler gözden kaçabilir. Mesela, Divriği ile ilgili bir makalede, bölgede işletilen demir madenlerinden tahrir defterlerinde ve kanunnâmelerde söz edilmediği iddia edilmektedir.<sup>43</sup> Ancak defterlerdeki “Mukâtaa-i Furunhâ”, “Mukâtaa-i Furunhâ-i Âhen” şeklindeki başlıklar demirin Divriği’de işletildiğini açıkça göstermektedir.<sup>44</sup>

15- Bazı araştırmalar da büyük okuma hatalarının yapıldığını görüyoruz. Eskişehir ile ilgili bir araştırmada baştan sona çok büyük okuma hataları yapılmıştır. Mesela; *el-hâleti hâzihi*, *el-hanesine*, *duhter*, *çadır*, bir başka yerde defter; *kadı*, *fakih*; *ihtisâb*, *asiyâb*; *şehirlüyan*, *şehri uman*; *gallat*, *alaf* olarak okunmuştur.<sup>45</sup> Bu şekilde onlarca örnek vermek mümkündür.

16- Araştırmacılar bu defterleri incelemek için Ömer Lütfü Barkan, Nejat Göyünç, İsmet Miroğlu, Özer Ergenç, Bahaeddin Yediyıldız, Heath Lowry ve Feridun Emecen’in bu konuda geliştirdiği metodolojiyi kullanmışlardır. Bu konuda yeni araştırma metotları geliştirmek yoluna gitmemişlerdir. Bu durumda yapılan araştırmaların standartlaşmasına, ileri gitmemesine neden olmuştur.

Tahrir defterlerine dayalı olarak yapılmış çalışmalar hakkında yukarıda ileri sürdüğümüz ve tespit edilecek diğer aksaklıklar giderildiğinde bu konuda yapılan araştırmalar daha eksiksiz olacaktır. Anadolu’nun hemen hemen tamamı tahrir defterlerine dayalı olarak çalışıldığından dolayı, Rumeli yeni araştırma sahası olmalıdır. Rumeli’de birçok yer çalışılmamış veya eksik araştırılmıştır. Anadolu’nun da merkezi çalışılmış olup, kazaları ve köyleri kalmış yerler ile büyük yanlışlıklar yapıldığından hiç incelenmemiş olarak düşünülmesi gereken bölgeler bu sahadaki yeni araştırma konularıdır.<sup>46</sup>

40 Zeki Arıkan, “Divriği Kazası’nın İlk Sayımı (925/1519)”, *Osmanlı Araştırmaları*, XI (İstanbul 1991), s. 49-71.

41 BOA, *MAD*, nr. 3332.

42 Ersin Gülsoy, “XVI. Asrın İlk Yarısında Divriği Kazâsı Vakıfları”, *İlmî Araştırmalar*, sayı 1 (Ankara 1995), s. 109.

43 Zeki Arıkan, “Divriği Sancağı Kanunnâmeleri”, *Belleten*, LI/200, s. 771.

44 Ersin Gülsoy, *XVI. Asrın İlk Yarısında Divriği Kazâsı (1519-1548)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991, s. 76-78.

45 H. Doğru, *aynı eser*, s. 75 vd.

46 Başbakanlık Arşivi 1994 yılından itibaren 1530’lu yıllara ait genel tahrir defterlerini yayınlamaktadır. Şimdiye kadar 9 cildi yayınlanmış olan bu kitaplar son derece iyi hazırlanmıştır. Araştırma yapılacak bir bölgenin yer isimleri için en başta kullanılacak kaynak durumundadır. Bu yayımlar aşağıdaki bibliyografyada zikredilmiştir.

## ***Türkiye'de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Tez ve Kitaplar\****

### **I. Defter Yayını**

#### **A. Anadolu ve Arap Eyaletleri**

- ARIKAN, Muzaffer, *Hicrî 867 Tarihli Ankara Tahrir Defteri*, Ankara Üniversitesi DTCE, Doktora Tezi, Ankara 1958.
- BARKAN, Ö. Lütfi - MERİÇLİ, Enver, *Hüdâvendigâr Livâsı Tahrîr Defterleri*, I, Ankara 1988.
- BAYKARA, Tuncer, *Hınıs ve Malazgirt Sancakları Yer Adları*, XVI. Yüzyıl, Ankara 1991.
- ÇAKAR, Enver, *931/1524-25 Tarihli Halep İcmal Defteri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1993.
- GENÇ, Nevin, *XVI. Yüzyılda Sofya Kazası*, Eskişehir 1988.
- KÖSE, İbrahim, *1571 Tarihli Ankara Evkaf Defteri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.
- KURUCA, Nazım, *16. Yüzyılda Kastamonu Sancağı Vakıf Tahrir Defteri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995.
- MACİT, Seyit, *1544 Tarihli Humus Evkaf Tahrir Defteri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1996.
- ÖZDEĞER, Hüseyin, *XVI. Yüzyılda Ayıntab Livası*, İstanbul 1991.
- ÖZTÜRK, Yücel, *527 No'lu İcmal Defterine Göre Küçük Ardahan ve Kars Livaları*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1992.
- ÜSTEK (ACUN), Fatma, *Tokat Merkez Kazası Kayıtları: H. 984 (M. 1576) Tarihli Defter-i Evkaf-ı Rum*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin - ÜSTÜN, Ünal, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları, I, 1455 Tarihli Tahrir Defteri*, Ankara 1992.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin - ÜSTÜN, Ünal, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları, II*, Ankara 2002.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin - ÜSTÜN, Ünal-ÖZ, Mehmet, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları, III*, Ankara 2002.
- YİNANÇ, Refet - ELİBÜYÜK, Mesut, *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Ankara 1983.

\* Burada verilen bibliyografyaya sadece Türkiye'de hazırlanmış kitap ve tezler ile Türkçe'ye çevrilen eserler alınmıştır. Bu konudaki makaleler için bk. Adnan Gürbüz, *XV-XVI. Yüzyıl Osmanlı Sancak Çalışmaları: Değerlendirme ve Bibliyografik Bir Deneme*, İstanbul 2001.

- , *Maraş Tahrîr Defteri (1563)*, I-II, Ankara 1988.
- 438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri 937/1530, I, *Kütahya, Karahisar-ı Sahib, Sultanönü, Hamid ve Ankara Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1993.
- 438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri 937/1530, II, *Bolu, Kastamonu, Kengırı ve Kocaîli Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1994.
- 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri 937/1530, *Hüdavendigâr, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın, Menteşe, Teke ve Alaiye Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1995.
- 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri 937/1530, I, *Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseriye ve İç-İl Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1996.
- 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri 937/1530, II, *Amasya, Çorumlu, Sivas, Tokat, Sonisa, Niksar, Karahisar-ı Şarkî, Canik, Trabzon, Kemah, Bayburd, Malatya, Gerger, Kahta, Divriği ve Darende Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1997.
- 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-ı Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kadiriyye Defteri 937/1530, I, *Amid, Mardin, Sincar, Musul, Arabkir, Ergani, Çirmük, Siverek, Kiği, Çemişkezek, Harput, Ruha, 'Ana-Hit ve Deyr-Rahbe Livâları ile Hısn-ı Keyf ve Si'ird Kazâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1998.
- 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-ı Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kadiriyye Defteri 937/1530, II, *Şam, Gazze, Safed, Salt-'Aclun, Haleb, Hama-Humus, Trablus, 'Ayntâb, Birecik, Adana, 'Üzeyr, Tarsus, Sis, Mar'aş ve Boz-ok Livâları, Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1999.
- 373 Numaralı 'Ayntâb Livâsı Mufassal Tahrîr Defteri (950/1543), *Dizin, Transkribe ve Tıpkıbasım*, Ankara 2000.
- 294 Numaralı Hısn Livâsı Mufassal Tahrîr Defteri (963/1556), *Dizin, Transkribe ve Tıpkıbasım*, Ankara 2000.
- KILIÇ, Orhan, *730 Numaralı Van, Adilcevâz, Muş ve Bitlis Livâları Timâr İcmâl Defteri (I. Ahmed Dönemi)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1989.
- KURT, Yılmaz, *Çukurova Tarihi'nin Kaynakları, I: 1525 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defteri* (TTK'da basılıyor).
- , *Çukurova Tarihi'nin Kaynakları, II: 1547 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defteri* (TTK'da basılıyor).
- , *Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri (1572 M. 980 H.)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985 (*Çukurova Tarihi'nin Kaynakları, III*, TTK'da basılıyor).
- KURT, Yılmaz - ERDOĞRU, Akif, *Çukurova Tarihi'nin Kaynakları, IV, Evkafl Defteri*, Ankara 2000.

## B. Rumeli ve Adalar

- İNALCIK, Halil, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara 1954.
- KALDY - NAGY, Gyula, *Kanunî Devri Budin Tahrir Defteri (1546-1562)*, Ankara 1971.
- McGOWAN, Bruce W., *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 1983.
- 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937/1530), I, Paşa (Sofya) ve Vize Livâları ile Sağkol Kazâları (Edirne, Dimetoka, Ferecik, Keşan, Kızılağaç, Zağra-i Eski-hisâr, İpsala, Filibe, Tatar-bâzârı, Samakov, Üsküb, Kalkan-delen, Kırçova, Manastır, Pirlepeve Köprülü), *Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 2001.

## II. Araştırmalar

### A. Anadolu ve Arap Eyaletleri

- AÇIKGÖZ, Mesut, *16. Asırda Mut Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1993.
- AKGÜL (ÖZDEĞER), Mehtap, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdarî Taksimatı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1989.
- , *15-16. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre Uşak Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul 2001.
- AKKOYUN, Songül, *1530 (1530) Tarihli Tahrir Defterine Göre Darende Kazası*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1992.
- AKÖZ, Alaaddin, *XVI. Asırda Karaman Kazâsı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1992.
- AKKUŞ, Tacettin, *XVI. Yüzyılda Gönen ve Yöresi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- ALEMDAR, Süheyl, *1034 Numaralı İcmal Defterine Göre Kanuni Döneminde Şam Eyaleti*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1992.
- ARIKAN, Zeki, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir 1988.
- ARMAĞAN, A. Latif, *Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Teke Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1996.
- İsmail Altınöz, *Dulkadir Beylerbeyliğinin Teşekkül ve Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995.
- AYDIN, Dündar, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı, Kuruluş ve Gelişme Devri*, Ankara 1998.

- AYDIN, Şaban, *16. Yüzyılda Çankırı Merkezının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997.
- BABACAN, Hasan, *1590/999 Tarihli Tahrir Defterine Göre Revan Kazası*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1994.
- BAKKAL, Cevat, *Menemen Kazası (15.-18. Yüzyıllar)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 1995.
- BAYATLI, Nilüfer, *XVI. Yüzyılda Musul Eyaleti*, Ankara 1999.
- BAYKARA, Tuncer, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*, I, Ankara 1984.
- BERKİN, Jülide, *16. Yüzyılda Söğüt ve Domaniç Kazaları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 1994.
- BİLGİLİ, Ali Sinan, *XVI. Yüzyılda Karahisar-ı Şarkî Kazası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.
- , *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*, Ankara 2001.
- BİZBİRLİK, Alpay, *1564-1574 Tarihleri Arasında Kulp Sancağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1992.
- , *16. Yüzyılın Ortalarında Diyarbakır Beylerbeyliğinde Vakıflar*, Ankara 2002
- BOSTAN, M. Hanefi, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, Ankara 2002.
- CEYLAN, Alaaddin, *Kanunî Zamanında Akşehir Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1993.
- COŞKUN, Fahri, *888/1483 Tarihli Tahrir Defterine Göre Karaman Eyaleti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- ÇAKAR, Enver, *XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1515-1566)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 1998.
- ÇELİK, Şenol, *Ereğli Kazası, 1500-1520*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.
- , *Osmanlı Taşra Teşkilâtında İçel Sancağı (1500-1584)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1994.
- ÇINAR, Hüseyin; Gümüşçü, Osman, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çubuk Kazası*, Ankara 2002.
- ÇOLAK, Mustafa, *XVI. Yüzyılın Başlarında Merzifon Kazası*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1996.
- DAŞDEMİR, Latif, *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- DOĞRU, Halime, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellem ve Taycı Teşkilatı (XV-XVI. Yüzyıllarda Sultanönü Sancağı)*, İstanbul 1990.
- , *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, İstanbul 1992.

- , *XV ve XVI. Yüzyıllarda Sivrihisar Nahiyesi*, Ankara 1997.
- EKİNCİ, İlhan, *1518 Tarihli Tahrir Defterine Göre Siverek Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1992.
- EMECEN, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989.
- ERGENÇ, Özer, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, Ankara Üniversitesi DTCE, Doçentlik Tezi, Ankara 1979.
- , *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara 1995.
- ERPOLAT, M. Salih, *XVI. Yüzyılda Ergani Sancağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1993.
- , *Diyarbakır Yer İsimleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1999.
- ERSEVİNÇ, Mine, *Osmanlı Devleti'nde Domaniç Kazası*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1997.
- ERTÜRK, Volkan, *Yenişehir Kazasının Siyasî, İktisadî ve İçtimai Tarihi (1487 Mufassal, 1530 Muhasebe-i icmal ve Kanuni Devri Vakıf Kaydına Göre)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2000.
- FAROQHİ, Suraiya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, Kent Mekanınıda Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi, 1550-1650*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 1993.
- GÖKÇE, Turan, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkiyye (Denizli) Kazası*, Ankara 2000.
- GÖYÜNÇ, Nejat, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, İstanbul 1969.
- GÖĞEBAKAN, Göknur, (H. 937) *1530 Tarihli Malatya Mufassal Tahrir Defterine Göre Malatya'da Osmanlı Hakimiyetinin Tesisi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1992.
- , *XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560)*, Malatya 2002.
- GÜL, Abdulkadir, *Üzeyr Sancağı'nın Sosyo-İktisadi Yapısı, 1521-1573*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.
- GÜLCÜ, Erdiñç, *Osmanlı İdaresinde Bağdat (1534-1623)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 1999.
- GÜLSOY, Ersin, *XVI. Asrın İlk Yarısında Divriği Kazası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991.
- GÜMÜŞCÜ, Osman, *XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001.
- GÜNAY, Vehbi, *XV-XVI. Yüzyıllarda Bergama Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 1999.
- GÜNDÜZ, Ahmet, *1523 M. (929 H.) Tarih ve 998 No'lu Tapu-tahrir Defterine Göre Musul, Mardin, Çermik, Harput ve Çemişgezek Sancaklarının Mukayeseli Tahlili*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1993.

- , *Osmanlı İdaresinde Musul (1532-1639)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 1998.
- GÜNEŞ, Ahmet, *16. Yüzyıl Başlarından 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1994.
- GÜNEŞ, Zübeyde, *1487 Tahririne Göre Kastamonu Kazası*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1993.
- GÜRBÜZ, Adnan, *1576 Tarihli Defter-i Evkaf-ı Rûm'a Göre Amasya Kazası Vakıfları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987.
- , *Toprak-Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI. Yüzyılda Amasya Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993.
- HACIGÖKMEN, M. Ali, *XVI. Yüzyıla Ait Mufassal Tahrir Defterine Göre Alâiye Sancağı'nda Yer Adları ve Vergiler Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993.
- İBRAHİM, Sadık, *XVI. Yüzyılda Bağdat Eyâleti'nin İdarî, Demografik, Kültürel ve Ekonomik Durumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993.
- İLHAN, Mehdi, *Amid (Diyarbakır): 1518 Tarihli Defter-i Mufassal. Detailed Register*, Ankara 2000.
- İNBAŞI, Mehmet, *XVI. Yüzyılın Başlarında Kayseri*, Kayseri 1992.
- İSLAMOĞLU-İNAN, Huricihan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Köylü*, İstanbul 1991.
- KANKAL, Ahmet, *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Çankırı Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993.
- KARACA, Behset, *1518 (h. 924) Tarihli Tahrir Defterine Göre Kiği Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1991.
- , *XV-XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun 1997.
- KARADENİZ, Hasan Basri, *1518 Tarihli Tahrir Defterine Göre Ergani Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1990.
- KARTA, Nurullah, *1540 Tarihli Tapu-Tahrir Defterine Göre Erzurum Kazası, Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 1997.*
- KAYA, Mustafa, *438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'ndeki (937-1530) Ankara Livası Bölümünün Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000.
- KAYA, Ramazan, *XVI. Asırda Koyulhisar Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1999.



- KILIÇ, Orhan, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van (1548-1648)*, Van 1997.
- , *XVI. Yüzyılda Adilcevaz ve Ahlat (1534-1605)*, Ankara 1999.
- KIZILTAN, Yılmaz, *1591 Tarihli Tahrir Defterine Göre Erzincan*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.
- KOÇ, Ümit, *1527-28 Tarihli Mufassal Tahrir Defterine Göre Gazze*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1996.
- KOÇ, Yunus, *XVI. Yüzyılda Bir Sancağın İskân ve Yapısı*, Ankara 1989.
- KUL, Ömer, *15.-16. Asırlarda Köprülü Kazası (1453-1544)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 2000.
- KURT, Yılmaz, *XVI. Yüzyılda Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1992.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *XV. ve XVI. Asırlarda İzmir Kazası’nın Sosyal ve İktisadi Yapısı*, İzmir 2000.
- LOWRY, Heath W., *Trabzon Şehri’nin İslâmlaşma ve Türkleşmesi 1461-1583*, İstanbul 1981.
- MANGALTEPE, İsmail, *16. Yüzyıl Başlarında Akşehir Vakıfları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 1997.
- METİN, Refet, *XVI. Yüzyılda Kırıkkale/Keskin, Konur, Dinek Nahiyeleri*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 1997.
- MİROĞLU, İsmet, *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, İstanbul 1975.
- , *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Ankara 1990.
- NART, Mine, *XVI. Yüzyılda İstanköy*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1993.
- OFLAZ, Mustafa, *16. Yüzyılda Niğde Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1992.
- ÖZ, Mehmet, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999.
- ÖZCAN, Reyhan, *1518-1522-23 Tarihli Arabgir Sancağı Tahrir Defterleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2000.
- ÖZCAN, Selim, *1727 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Tebriz Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1994.
- ÖZDEĞER, Hüseyin, “Tahrir Defterlerine Göre Antep’in Sosyal ve Ekonomik Durumu”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 16 (İstanbul 1982), s. 1-177.
- ÖZIRMAK (DEMİRCAN), Yasemin, *Tahrir ve Evkaf Defterlerine Göre Kayseri Vakıfları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985.
- SEVİM, Sezai, *Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Karasi Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- SINGER, Amy, *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, çev. Sema Bulutsuz, İstanbul 1996.
- SOLAK, İbrahim, *Kanuni Döneminde Elbistan Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1995.

- , *XVI. Asırda Maraş Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2002.
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında Tokat (1455-1574)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1991.
- TAŞ, Kenan Ziya, *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- TAŞTEMİR, Mehmet, *XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger ve Kâhta)*, Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara 1999.
- TEKİN, Hulusi, *Sivas Sancağı'na Tabi Budaközü Nahiyesinin 1559 Yıllarında Sosyal ve Ekonomik Durumu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997.
- TEKİN, Zeki, *1518 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Urfa Sancağı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- TELCİ, Cahit, *15.-16. Yüzyıllarda Ayasuluğ Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 1999.
- TOPRAKEŞENLER, Sema, *16. Yüzyılda Göynük ve Yenice-i Taraklı Kazaları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 1994.
- TOSUNOĞLU, Ayşe, *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1993.
- TURAN, A. Nezihi, *XVI. Asırda Ruha (Urfa) Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993.
- , *Yabanâbâd Tarihini Ararken/Kızılcahamam-Çamlıdere, XV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Bir Genel Tasvir ve Tahlil Denemesi*, Ankara 1999.
- UYKUCU, Ekrem, *XVI. Yüzyılda Menteşe Sancağı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1974.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara 1989.
- , *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1999.
- VARLIK, M. Çetin, *XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı*, Atatürk Üniversitesi, Doçentlik Tezi, Erzurum 1980.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985.
- YILMAZ, Ali, *Samsun Kazasının İdari, İktisadi ve Sosyal Durumu 1485-1520*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.
- , *XVI. Yüzyılda Birecik*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1996.
- YİĞİT, Ahmet, *XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya 1998.
- YÖRÜK, Doğan, *16. Asrın Başlarında Aksaray Kazası ve Kazanın İskâni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1996.
- , *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2002.

**B. Rumeli ve Adalar**

- AKYÜZ, Jülide, *İşkodra Sancağı (1485-1570)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998.
- ALTA, M. Orhan, *Mora Tarihinde Fenar Kazası 1128 /1716*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991.
- CEBECİ, Ahmet, *16. Yüzyılda Silistre Sancağı Vakıfları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.
- DEMİRCAN, Yasemin, *Tahrir Defterlerine Göre Boğazönü Adaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1992.
- ERCAN, Yavuz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar*, Ankara 1986.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *XVI. Asırlarda Edirne-Paşa Livâsı, Vakıflar Mülkleri-Mukataalar*, İstanbul 1952.
- GÖZLER, Kemal, *Les Oringes des Pomaks de Lofça d'apres les tahrir defters Ottomans: 1479-1579*, Ankara 2001.
- GÜLSOY, Ersin, *Girit'in Fethi ve Adada Osmanlı İdaresinin Tesisi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1997.
- DAVID, Geza, *Osmanlı Macaristan'ında Toplum, Ekonomi ve Yönetim, XVI. Yüzyılda Simotornya Sancağı*, çev. Hilmi Ortaç, İstanbul 1999.
- İNBAŞI, Mehmet, *Osmanlı İdaresinde Üsküb Kazası, 1455-1569*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 1995.
- KAYAPINAR, Levent, *Osmanlı Klasik Dönemi Mora Tarihi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1999.
- KESER, Bilge, *XVI. Yüzyılda Delvine Sancağı (1551-1583)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998.
- KILIÇ, Ümit, *Yenice-i Vardar Kazâsı (1520-1566)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Erzurum 1998.
- KÖREKEN, Ferhat, *731 Numaralı Timar Defterine Göre Cezayir Eyâleti*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1997.
- ÖZGÜL, İbrahim, *Florina Kazası (1544-1613)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2000.
- PALA, Ayhan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Selanik Şehri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1991.
- ÖZTÜRK, Yücel, *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*, Ankara 2000.
- SEZGİN, İbrahim, *1475-1530 Yıllarında Gelibolu Kazası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991.
- , *XV. ve XVI. Asırlarda Gelibolu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1998.
- YARDIMCI, M. Emin, *1544 Yılı Nüfus ve Arazi Tahrir Defterlerine Göre Üsküb Nahiyesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

### C. Yörük ve Türkmenler

- BOSTANCI, Işıl Işık, *Halep Türkmenleri (Boy ve Oymaklar)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1998.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul 1957.
- GÜNDÜZ, Tufan, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, Bozulus Türkmenleri, 1540-1640*, Ankara 1997.
- İNBAŞI, Mehmet, *Rumeli Yörükleri, 1544-1675*, Erzurum 2000.
- KARADENİZ, Hasan Basri, *Atçeken Oymakları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 1995.
- ŞAHİN, İlhan, *Yeni-İl Kazası ve Yeni-İl Türkmenleri (1548-1653)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul 1980.
- TOPRAKEŞENLER, Sema, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Rumeli Yörükleri ve Naldöken Yörük Grubu*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir 1999.

## *Ottoman Tahrir Registers*

Erhan AFYONCU

### Abstract

In the last 20 years, there has been substantial increase in the number of academic studies based on Ottoman *tahrir* registers. In this period, the thesis written in the departments of (Ottoman) History were to a great extent on the *tahrir* registers. By means of these MA and PhD studies there appeared considerable databank on the social and economic history of the Ottoman Empire. They provided exceptional information on issues such as urban history, agriculture, taxation, population and the custom of the empire.

Despite such positive aspects of these studies, there are some deficiencies as well. The *tahrir* registers contain unrefined heaps of data that are not systematically classified and there are frequent repetitions. When the *tahrir* studies were put together, they would include all aspects of Ottoman Empire. But since there is not any specific system or method, it becomes quite difficult to combine these studies. This paper intends to point out the deficiencies of these studies and gives a bibliography of *tahrir* studies.